

TÜRK YÜKSEKÖĞRETİM YÖNETİM SİSTEMİNDE YÖK İLE YAŞANAN PARADİGMATİK DÖNÜŞÜM: VAKIF ÜNİVERSİTELERİ ÇELİŞKİSİ

Öğr. Gör. Dr. Aydın BALYER

Yıldız Teknik Üniversitesi
Yabancı Diller Yüksek Okulu
balyer@yildiz.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Yüksel GÜNDÜZ

Artvin Çoruh Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği
gunduz0735@hotmail.com

Öz

1980'lerden itibaren neo-liberal politikalarla birlikte üniversitelerde yaygın bir reform ve dönüşüm dalgası yaşanmaktadır. Bu girişimler üniversitelerin rollerini dönüştürmekte ve rollerini yeniden tanımlamaktadır. Üniversiteler, Kıta Avrupa Modeli'ni terk ederek üniversitenin modern işletme teknikleriyle yönetilmesini öngören Anglo-Saxon Modeli'ni benimseyen YÖK'ün sıkı denetim ve kontrolü altındadır. Bu yönetim yaklaşımı yaygın bir şekilde vakıf üniversitelerinin kurulmasına yol açmıştır. Vakıf üniversitelerinin, akademisyenlere ödedikleri ücretlerden öğrenci kabul koşullarına kadar birçok konuda bir takım eşitsizliklere neden olduklarına dair yaygın bir kanaat bulunmaktadır. Bu kurumlar aynı zamanda cari giderlerinin yarısına yakın bir kısmını kamu kaynaklarından sağlamaktadırlar ve bu da sınırlı kamu kaynaklarının bu kurumlara aktarılması anlamına gelmektedir. Bu anayasanın eşitlikle ilgili temel ilkelerine aykırıdır. Bu çalışmanın amacı, YÖK ile yaşanan dönüşüm ve vakıf üniversiteleri çelişkisini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Yönetimi, Paradigmatik Dönüşüm, Vakıf Üniversiteleri.

PARADIGMATIC TRANSFORMATION IN HIGHER EDUCATION WITH YÖK: PRIVATE UNIVERSITIES DILEMMA

Abstract

Since 1980s, there have been wide reform and transformation waves at universities with neo-liberal policies. These initiations transform and redefine their roles. Universities are under strict supervision and control of YÖK (*Higher Education Council*) that accepted Anglo-Saxon Model leaving Continental European Model behind adopting modern business administration techniques at universities. This administration method led establishment of private universities widely. There is a common belief that they cause several inequalities ranging from payments to academics to student admission. They also transfer academics from state universities by paying high salaries rather than training. Moreover, government compensates half of their current expenses from public fund that means transferring limited financial resources to private ones which is against the basic

principles of constitution. Basic purpose of this study is to present paradoxes in higher education system with YÖK and dilemma of private universities in the system.

Key Words: University administration, paradigmatic transformation, private universities,

1. Giriş

Üniversite, kamu yararı için bilgi üreten, bilgiyi ileten ve yayan özerk bir öğretim ve araştırma kurumudur.¹ Üniversiteler iki temel amaç için vardır. Birincisi, cinsiyet gözetmeden insanları belli meslekler için eğitmek, ikincisi kısa vadeli yarar gözetmeden bilim ve araştırmayı sürdürmektir.² Üniversite aynı zamanda kültür aktarımı, meslek eğitimi, bilimsel araştırma ve yeni bilim adamı yetiştirme işlevlerine sahip olan kurum olarak nitelendirilebilir. Üniversitenin birçok önemli işlevine değinen King³ kuramsal olarak, eski çağlardan beri birikmiş geleneksel bilgilerin günümüze uyarlanarak, öğretim ve kültür yoluyla genç kuşaklara öğretmek, bilgiyi yaymak, yüksek nitelikli insan gücü yetiştirmek, soru sorma işlevinin gelişmesiyle, üniversiteleri eleştiri merkezleri haline getirmek, bilgiyi toplumun tümüne yaymak, toplumsal sınıflaşmaya yol açan önemli bir aracı temsil etmek olarak tanımlamaktadır. Üniversitenin işlevlerine genel olarak bakıldığında, olduğu görülmektedir. Bunlardan en önemli olarak görüleni bilgi aktarımıdır ve bugün üniversitelere daha ağırlıklı olarak yüklenen rol, yüksek nitelikli insan yetiştirmektir ancak ilk örneklerinden günümüze kadar üniversiteler farklı yönetsel uygulamalara sahne olmuşlardır.

Üniversite, çok evrensel geçerliliği olan gerçeği araştıran bir kurumdur ve bundan dolayı günümüzde artan bir şekilde değişik sosyal gurupların baskısı altındadır. Burada tehlike, üniversitenin bu baskı karşısında etik değerlerini koruyup, toplumun artan taleplerine karşı misyonundan taviz vermeden yoluna devam edip edemeyeceğidir. Bu baskılar, üniversiteleri, kurumsal bağımsızlık, entelektüel ya da etik değerler ve kaynak sorunu ile karşı karşıya bırakmaktadır. Yüksek öğretimden artan beklentilerin, bu kurumlar üzerinde yarattığı baskı, üniversitelerin rollerinin önemli ölçüde değişmesine yol açmıştır.⁴ Bu grup ve kurumların her birisinin üniversiteleri etki altına almaya çalışma nedenleri ve çabaları birbirinden farklıdır. Bu nedenle üniversitelerin kuruluşları ve yönetim yapıları da toplumun her kesimi-

¹ İbrahim Ortaş, "Üniversite Özerkliği Nedir?", *Üniversite ve Toplum Dergisi*, Cilt: 4, Sayı:1, s.2 www.universite-toplum.org/ 03.03.2004 tarihinde alınmıştır.

² Bertrand Russell, *Eğitim Üzerine*. (Çev.Nail Bezel), Say Yayınları, İstanbul 2001, s. 206.

³ Mahmut Adem, *Eğitim Plânlaması*, Şafak Matbaacılık, Ankara 1997, s.35-36.

⁴ UNESCO-IAU, *The Feasibility and Desirability of an International Instrumentation Academic Freedom and University Autonomy, Analysis*, (Ed.)J.Thorens). <http://www.unesco.org>.1998, 29.11.2002. s.2

ni yakından ilgilendirmekte ve dikkatle izlenmektedir. Söz konusu bu etki grupları, bu yapılarda gördükleri plânlama ve yönetsel eksiklikleri, bu kurumların aleyhine kullanmak suretiyle yıpratmaya, etki altına almaya ve kendi kişisel politikalarını üniversiteler üzerinden yaşama geçirmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca yükseköğretim kurumları değişik grupların ağır bir baskısı altındadır.⁵

Günümüz serbest piyasa koşullarından ve onun doğurduğu yapılardan fazlasıyla etkilenen üniversite, büyüme eğilimini piyasa koşullarına göre sürdürmekte ve iş piyasasının istediği fakülteler ya da bölümler açarak bu gereksinime cevap verme çabası içerisinde girmekte ya da buna zorlanmaktadırlar. İşlevlerinden birisi piyasaya meslek elemanı yetiştirmek olan bir kurum olan üniversite için anlaşılabilir bir durumdur ancak üniversitenin araştırma ve geliştirme rolünün göz ardı edilmesi gibi bir sonucu doğurmamalıdır.⁶ Bu öngörüler yükseköğretimi ekonomik terimlerle yeniden ifade etmek anlamına gelmektedir. Hâlbuki yükseköğretimin getirilerinin salt ekonomik ya da kişisel olarak açıklanması doğru olmayabilir.

Artık üniversiteden beklenti denilince akla gelen ilk husus bilimsellik olmaktan çıkmakta ve bilimsellik farklı beklentilerle önceliği paylaşmaktadır. Liberal ekonomilerde her hususun maddî bir karşılığı vardır. Öyle ise üniversitelerden de böyle bir beklenti içinde olunması bizleri fazla şaşırtmamalıdır. Bu anlayış öğretim elemanlarının yarı zamanlı çalıştırılarak fiilî olarak yaptığı işe göre ücret ödenmesi gibi bir takım düzenlemeler ve uygulamalarla hayata geçirilmektedir.⁷

Yükseköğretimin çok hızlı geliştiği, II. Dünya Savaşı sonrası ve 1960'lı yıllar, üniversitelerin devlet tekeline geçtiği yıllar olarak adlandırılır.^{8,9} Yükseköğretimin bu şekilde büyümesi, bir anlamda gelişme gibi görülebilir ancak bu büyümenin sağlıklı olup olmadığı, üzerinde önemle durulması ve düşünülmesi gereken bir konudur. Üniversiteler, amaçsızca büyümek yerine, toplumsal beklentileri karşılayabilecek yönetim ve etkinliğe kavuşturulmalıdır. Bu anlamda üniversitenin genel ve özel amaçlarının iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de yükseköğretim alanında planlanan etkinliklerle öncelikle yükseköğretim sisteminin yeniden yapılanması ve bu yapının merkezi ve bürokratik

⁵ Gappa M. Judith, Austen Ann E. ve Trice Andere G., *Rethinking Academic Work And Workplaces*, Jossey-Bass Inc., The United States, 2005, s. 33.

⁶ DPT, *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Plâni. Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, (DPT: 2534-ÖİK: 550), Ankara 2000, s.3.

⁷ Gappa M. Judith, Austen Ann E. ve Trice Andere G., 2005, ss.34-38.

⁸ Lobardi V. John., Craig Diana., Capaldi D. Elizabeth., S. David, *University Organisation, Governance and Competitiveness, The United States of America: An Annual Report. The Lombardi Program on Measuring University Performance*, Doctoral Thesis. 2002, s. 2.

⁹ Latif Mutlu, *Yükseköğretimin Finansmanı: Yasal Düzenleme İçin Öneriler*, TÜSİAD Yayın No.T/2000-10-287, İstanbul. 2000, s. 31.

yapılanmadan kurtarılması amaçlanmaktadır. Dünyadaki değişim ve baskıya paralel olarak farklı ekonomik ve sosyal çıkar grupları üniversite yönetimlerini yeniden dönüştürmüş ve şekillendirmişlerdir. Bunun sonucunda ülkemizde YÖK'ün (Yükseköğretim Kurulu) kuruluşu gerçekleştirilmiştir. Bu grupların şekillendirdiği YÖK ekonomik ve siyasî çevrelerden gelen talepler üzerine politikalar oluşturmakta ve çoğu kez üniversitelere emrivaki halinde gelişen ve yeterli kaynak artırımlarını içermeyen kapasite artırım kararları almak zorunda kalmaktadır.¹⁰

Bu durumu değerlendirdiği çalışmalarında Hesapçioğlu,^{11 12 13} “2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu” ile DPT'nin karşısına yükseköğrenim alanı için eğitim plânlamasından sorumlu ve yetkili ikinci organ olarak YÖK'ün çıktığını ve YÖK'ün insan gücü ve eğitim plânlaması alanında DPT'den ayrı bir yaklaşım benimsediğini, bunun da sosyal talep modeli olduğunu ifade etmektedir. Eğitim plânlamasında, YÖK'ün uluslararası karşılaştırma yöntemlerini kullanarak, Türkiye ile benzer gelişmişlik özelliğine sahip ülkelerin durumuna bakılmaktadır.¹⁴ Sonraki dönemlerde YÖK'ün politikalarının, DPT'nin eğitim plânlamasını geçersiz kıldığını ve temelinden dinamitlediğinin üzerinde durmaktadır.

2. Yükseköğretim Yönetiminde YÖK ile Yaşanan Paradigmatik Dönüşüm

YÖK, uzun ve kısa vadeli planlar hazırlayarak yükseköğretim kurumlarının kurulması, geliştirilmesi ve bu uygulamaları yürütecek öğretim üyelerinin yurt içi ve dışında yetiştirilmesi ve bu sürecin gelişimini izlemekle sorumludur. Aynı zamanda YÖK ülke genelindeki yükseköğretim kurumları arasındaki koordinasyon ve eşgüdümü sağlar.

Üniversiteler 1981 tarih ve 2547 sayılı “Yükseköğretim Kanunu” ile YÖK'nun merkezi otoritesine bağlanmıştır.¹⁵ Böylece üniversiteyi siyasi otoritenin

¹⁰ YÖK, *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, Ankara 2007, s.69.

¹¹ Muhsin Hesapçioğlu, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Eğitim Plânlaması Çalışmaları: Bir Değerlendirme”, Hesapçioğlu, M., Durmuş, A., (Ed.), *Türkiye’de Eğitim Bilimleri: Bir Bilanço Denemesi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, s.2006, s.119.

¹² Muhsin Hesapçioğlu, *Türkiye’de Makro Düzeyde İnsan Kaynakları Plânlaması*, Anı Yayıncılık, Ankara 2001, s. 213.

¹³ Muhsin Hesapçioğlu, “Türkiye’de 1980 Sonrası Eğitim Sektöründe Plânlama Çalışmaları”, *Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, İstanbul, 1993 Sayı: 5, s.62.

¹⁴ Hesapçioğlu, s.119.

¹⁵ Fatma Gök, “Cumhuriyet Dönemi’nde Eğitim Sistemi ve Üniversiteler”, *İktisat Dergisi*, 1998, Sayı:383, s.79.

denetimine ve egemenliğine sokacak bir kurumsal yapı oluşturulmuştur.¹⁶ Öyle ki, YÖK, öğretim üyelerini meslekten uzaklaştırmak da dâhil, her türlü yetkiye sahip olmuştur.¹⁷ Ayrıca bu yasa, multiversite modelinin pek çok ögesinin bilerek ve isteyerek yasa metnine taşındığı, ilk adım niteliği taşıyan bir yasa olarak değerlendirilmektedir.^{18 19}

YÖK Yasası ile Türk Yükseköğretim sistemi Kıta Avrupa Modelinden ayrılarak, Anglo-Sakson sisteminin temel ilkelerine dayandırılmıştır. Timur²⁰, Türk üniversite sistemine ABD modelinin egemen olmaya başladığını vurgulamıştır. Özellikle Anglo-Sakson ülkelerinde eşdeğeri bulunan bir ara kuruluş oluşturulmuştur.²¹ “Girişimci üniversite”nin temel unsurlarından birisi olan kitle eğitimi sağlamak amacıyla da 1981 yılından sonra devlet üniversitelerinin sayılarında ciddi artışlar gözlenmiştir. Üniversitelerin ABD’dekine benzer biçimde “şirket” gibi çalışmasını, “modern işletmecilik teknikleri” ile yönetilmesini, yeni liberal anlayışın benimsenmesini isteyenler bulunmaktadır. Işıklı²², yükseköğrenimin ve genel olarak eğitimin paralı hale getirilmesi, piyasa düzenine endekslenmesi, bilimi ve bilim adamını alınıp satılır bir meta haline dönüştürülmesi, öğrencinin müşteri konumuna indirgenmesi, üniversitelerin ticarethaneye çevrilmesinin ciddi bir tehlike olduğunu, böyle bir ortamda bilimin yeşermeyeceği ve bilim adamının yetişmeyeceğini ifade etmektedir.

YÖK ile başlayan Vakıf üniversitelerinin kurulması aynı zamanda Türk Yükseköğretim yapısında Amerikan Modeline geçilmesinin önemli bir adımı olarak kabul edilmektedir. ABD sisteminin etkileri ile 1984 yılında vakıflarca kurulmaya başlanan kamu tüzel kişiliğine sahip vakıf üniversitelerinde önemli artışlar olmuştur ancak bu kurumlar sistem içerisinde akademik ve yönetsel anlamda kamu üniversitelerine göre önemli farklılıklar göstermektedir.

¹⁶ Burhan Şenatalar, “Yükseköğretimde 12 Eylül Düzeni Sürüyor”, *İktisat Dergisi*, 1993, Sayı: 342, s.49.

¹⁷ Taner Timur, *Toplumsal Değişme ve Üniversiteler*, İmge Kitabevi, Ankara 2000,s.339-340.

¹⁸ İlhan Tekeli, “Dünya’da ve Türkiye’de Üniversite Üzerinde Konuşmanın Değişik Yolları”, *Toplum ve Bilim Dergisi*, 2003, Sayı:97, s.138.

¹⁹ Oktay Türel, “Türkiye’de Yükseköğretimin (Yeniden) Kurumsallaşması Üzerine Düşünceler”, *Mülkiye Dergisi*, 2004, Cilt:xxviii, Sayı:242, s.164.

²⁰ Taner Timur, 2000,s.351-366.

²¹ Kemal Gürüz, *Dünyada ve Türkiye’de Yükseköğretim Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, ÖSYM Yayınları, Ankara 2001, s.305.

²² Alpaslan Işıklı, “Neoliberal Bir Saldırı”, *Evrensel Kültür Dergisi*, 2002, Sayı:123, s.3.

3. Vakıf Üniversiteleri

Vakıf yükseköğretim kurumlarının geçmişi aslında ABD'deki uygulamalardan kaynaklanmaktadır. Goodman,²³ Amerikan üniversitelerinin özel bir teşebbüsle kurulmaya başlanmış olduğunu ve 19. yüzyılda devlet tipi üniversitelerin ortaya çıkmaya başladığını ifade etmektedir. Devletin bu alanda etkin olmaya başlamasından sonra, doğal olarak gelişen çağın ihtiyaçlarına cevap vermek üzere bu kurumların sayıları artırılmak durumunda kalmıştır.²⁴ Dünyanın değişik ülkelerinde var olan bu kurumların ülkemizde de kurulmaya başlanması YÖK ile gerçekleşmiştir ve bu durum yükseköğretimde paradigmatik bir dönüşüm ve değişime neden olmuştur.

YÖK'ün kâr amacı gütmeyen vakıflara özel yükseköğretim kurumları kurma hakkını vermesi, bu anayasanın eğitime ve fırsat eşitliğine bakış açısını ortaya koyması bakımından anlamlı bulunmaktadır. Devlet ile vakıf üniversiteleri arasındaki temel fark, vakıfların mali ve idari özerkliğe sahip olmasıdır. Devlet üniversiteleri yalnızca bilimsel özerkliğe sahiptir ve mali ve idari özerklikleri yoktur. Vakıf üniversiteleri mali ve idari konular dışında, akademik çalışmalar, öğretim elemanı sağlanması ve güvenlik yönlerinden devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasa'da belirtilen hükümlere tabidir.²⁵

Türkiye'de üniversite açma konusu, hem devlet hem de vakıf üniversitelerinde genellikle nicel bir artış sağlanması ve fiziksel olarak üniversite tabelasının asılması şeklinde algılanmıştır. Böylesine önemli bir politikanın hayata geçirilmesinin, bir plânlama etkinliği olarak ele alınması gerekliliği, birçok bilimsel çalışmada ortaya konulan temel husustur. Değişik dönemlerde yasal metinlerde üniversite açma ile ilgili çerçevenin çizilmiş ve sorumlu kurulların belirlenmiş olmasına rağmen, buna uyulmadığı ve yer yer kurulların önerilerinin dikkate alınmadığı gözlenmiştir. Bunun sonucunda siyasal ve sosyal gruplarının baskıları ile hareket edilmiş ve herhangi bir altyapısı oluşturulmadan, öğretim üyesi yetiştirilmeden onlarca üniversitenin bir kararla açıldığı görülmüştür. Dolayısıyla, özel üniversite statüsünde açılan vakıf üniversitelerinin, öğretim elemanı, araç, gereç ve çeşitli ihtiyaçlarını gidermek için, kamu kaynakları seferber edilmiştir.

²³ Alissa Goodman, "Higher Education In The 21st Century Global Change and National Response", Altbach, P., Peterson, P. M., (Ed. By) Boston *Institute of International Education and Council on International Exchange of Scholars. Research Report*, 1999, s.vi.

²⁴ Ernst Eduard Hirsch, *Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin Gelişmesi*, Ankara Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1950, s.180.

²⁵ İsmail Özaslan, Esfender Korkmaz, Ömer Faruk Batirel ve Mustafa E. Erkal, *Yükseköğretim Kurumlarının Bölgearası Gelişme Farklılıkları Açısından Önemi ve İşlevleri*, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul 1998, s.51.

Vakıf üniversitelerinin kuruluşu YÖK kanununa tabidir. Bu kanuna göre üniversite kurulmasının istenilmesi halinde, üniversitenin en az iki fakülteden oluşması, bu fakültelerin bünyelerinde fen ve edebiyat alanları ile ilgili eğitim programlarının mevcut olması, fen ve edebiyat programlarının üniversitenin ilk açılacak eğitim programları arasında yer alması ve üniversitenin eğitim-öğretime başlayacağı yıl bu programlara öğrenci alınacağına taahhüt edilmesi gerekmektedir.

Gelinen noktada kurulma ve işleyişinin YÖK'ün iznine bağlı olmasına rağmen uygulamada farklılıklar görülmektedir. Üniversitelerin geliştirilmesinin ve yurt sathına yayılması ilkesinin devlet üniversiteleri için olmasına karşın, vakıf üniversitelerinin çok büyük bir kesiminin üç büyük kentte kurulmuş olması düşündürücüdür. Buna ilişkin bir raporda, Mutlu,²⁶ yükseköğretimde bu maddeye istinaden yeni alternatif kurumların kurulmasına izin verilmesini ve bu maddenin bu zemini hazırlayacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Gürüz ve diğerleri,²⁷ hazırlamış oldukları Türkiye'de ve Dünya'da Yükseköğretim Bilim ve Teknoloji adlı raporda, özel eğitim kurumlarının 1994 yılı itibariyle ülkemiz eğitimi içerisindeki payının % 1.43 olduğunu, bunun yükseköğretim açısından oranı ise % 1'in altında olduğunu ifade etmektedirler. Yine aynı raporda bu oranın, ABD, Japonya, Hindistan, İsviçre, Kore oranlarının çok altında olduğunu belirtmektedirler ancak 2011 tarihi itibariyle Türkiye'de 62 tane vakıf üniversitesi bulunduğu düşünüldüğünde, vakıf üniversitelerinin sayılarının hatırı sayılır bir yerde olduğu söylenebilir.

Bu durumu değerlendiren Işıklı,^{28 29} Hatipoğlu³⁰ YÖK'le yerden mantar biter gibi vakıf üniversitelerinin kurulduğu bir dönemin başlatıldığını, vakıf kavramı ve olgusunun yüksek öğrenim alanında yeniden yapılanma sürecini örtülemenin aracı olarak işlev gördüğünü ifade etmektedirler. Yine Işıklı,³¹ vakıf adı altında kamusal malvarlığının bazı bireylere ve ailelere intikali söz konusu olduğunu ve vakıf üniversitelerinin özünde, yüksek öğrenimin özelleştirilmesi çabasının pervasızca yürütülmesinin bir aracı olarak işlev görmekte olduğu eleştirisini yöneltmektedir. Bu konudaki bir değerlendirmesinde Eşme³², Türkiye'de vakıf üniversiteleri-

²⁶ Mutlu, s.16.

²⁷ Kemal Gürüz, Erdoğan Şuhubi, Celal Şengör, Kazım Türker ve Ersin Yurtsever, *Türkiye'de ve Dünya'da Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD Yayınları, İstanbul 1994, s.11.

²⁸ Işıklı, s.4.

²⁹ Alpaslan Işıklı, "Üniversitelerin Özelleştirilmesi Bilimin Metalaştırılmasıdır", *Öğretmen Dünyası*, 2006, Yıl 27, Sayı 320, s.5.

³⁰ M.Tahir Hatipoğlu, "Vakıf Üniversiteleri", *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2002, Sayı: 7, s.47.

³¹ Işıklı, s.4.

³² İsa Eşme, "Üniversitemiz Cumhuriyetin Aydınlanma Temelidir", *Öğretmen Dünyası*, 2006, Sayı: 323, Yıl 27, s.12.

ni gerçek vakıf üniversiteleri (öğrenciden aldığından kat kat fazlasını yine üniversite için kullanan) ve diğer vakıf üniversiteleri (öğrenciden aldığı paranın bir kısmını üniversiteye harcıyıp, kat kat fazlasını başka kaynaklara aktaranlar) olmak üzere iki kategoride incelemiştir.

Işıklı,³³ vakıf üniversitelerinin kurulmasının öyle iddia edildiği gibi bazı hayırsever yurttaşların yükseköğretim finansmanına yardımcı olması amacıyla gerçekleşmediğini, bunun tam da kamu kaynaklarının bazı varsılların yeni kâr kurumları olduğunu ve YÖK'ün de bunun zeminini hazırladığını değerlendirmektedir. Her ne kadar da kâr sözcüğü üniversitelerin varlığını sürdürebilmek için elde edilmesi gereken bir unsur olarak görülse de üniversite yönetimlerinin müteveli heyetleri aracılığıyla yönetilme şeklinin çeşitlendirilmesi gerektiği TÜSİAD,³⁴ Mutlu,³⁵ Gürüz ve diğerleri,³⁶ dillendirilse de “Vakıf Üniversiteleri” adlı makalesinde Hatipoğlu,³⁷ rektörlerin müteveli heyetince atanıyor olması itibarıyla bu kurumların, kamu üniversitelerinden çok farklı olduklarının üzerinde durmaktadır.

Bu kurumların öğretim üyelerine ödedikleri ücretler bakımından haksız rekabete yol açtıkları ve anayasanın 130. maddesine aykırı davrandıkları vurgulanmaktadır. Çakır,³⁸ Oymak ve Bozanoğlu³⁹ kâr amacı gütmeyen vakıf yükseköğretim kurumu statüsü ile açılan üniversitelerde bilimsel bilginin hızla terk edildiğini ifade etmektedirler çünkü bu modelde eğitim artık bir metadır. Bu konudaki bir değerlendirmesinde Altıntaş⁴⁰ bu tür üniversitelerin, cari giderlerinin % 45'ini devletten almak suretiyle sistem içerisinde bir fırsat eşitsizliği doğurduğunu belirtmektedir.

Gürüz,^{41 42} yükseköğretim ve bilimin, günümüzdeki paradigmasının von Humboldt modelinden tamamen farklı olup bu alanlardaki çıktılarının artık ülke ekonomilerinin en önemli girdileri arasına girdiğini ve piyasa koşullarına duyarlı oldu-

³³ Işıklı, s.7.

³⁴ TÜSİAD, *Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılması: Temel İlkeler*. TÜSİAD Yayın No:T/2003-10-365, İstanbul 2003, s. 47.

³⁵ Mutlu, s. 102.

³⁶ Kemal Gürüz ve diğerleri, s.16.

³⁷ Hatipoğlu, s.47.

³⁸ Umut Çakır, “Bir Kimliksizleştirme ya da Kimlik Arayışı Hikâyesi Üniversiteler”, *Gelenek*, 2007 Sayı: 95, s.45.

³⁹ Rıfat Oymak ve Nesimi Bozanoğlu, “Emperyalizm- Türkiye 12 Eylül Darbesi 24 Ocak Kararları ve YÖK”, *Eğitim ve Yaşam*, 1996, Yıl 1, Sayı: 4, s.11.

⁴⁰ Mustafa Altıntaş, *Yeni Üniversiteler Açılmalı mı?* Altıntaş, M., Hatipoğlu, T., (Ed.), *Üniversite Yazıları*, Tüm Öğretim Üyeleri Derneği Yayını, Ankara, 1998, s.133.

⁴¹ Kemal Gürüz, *Yükseköğretimde Bilim ve Eğitim*, TÜBA Bilimsel ve Toplumsal Serisi, 2002, s.100.

⁴² Kemal Gürüz, *Türkiye’de ve Dünya’da Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji Raporu ÜzerineGörüşler*, TÜSİAD Yayınları No: T/95, 3-175, 1995, s.35.

ğunu ifade etmektedir. Erdem,⁴³ TÜSİAD⁴⁴ üniversitelerde girişimci, değişme ve gelişmelerin başlatıcısı nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi, bilgi ve teknolojinin üretilebilmesi için yükseköğretimin yeni bir bakış açısıyla gözden geçirilip düzenlenmesi gerektiğini söyleyerek yükseköğretimin piyasanın taleplerine göre şekillendirilmesinin önemini dile getirmektedir. Bu tür taleplerle, üniversiteye gösterilen yön anlamlıdır. Kılıç ve İşleyen⁴⁵ bu yasayla üniversitelerin kısaca piyasanın bir aktörü ve sermayenin ihtiyacına uygun bilgi, teknoloji, proje ve eleman yetiştiren kurumlar haline geldiğini vurgulamakta ve üniversitenin bir parçalanma ve ortak kimliğin yok olması tehlikesi içerisinde olduğu üzerinde durmaktadırlar. Bu noktada üniversitenin ideolojik rolü ikinci plâna atılmıştır çünkü üniversiteler artık toplum nazarında aydınlanmacı amacını kaybetmekte ve toplumla bağlarını yitirmektedir. Böylece piyasa taleplerine boyun eğmek durumunda kalmaktadırlar.⁴⁶ Ercan,⁴⁷ sermayenin, kendi pragmatist ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirme işinin üniversitelere yeni rol olarak benimsetmeye çalıştığını ifade etmekte ve geçmiş deneyimlerin aslında üniversitenin siyasal yapı ve hâkim güçlerin etkisinde kaldıklarını göstermekte olduğunu iddia etmektedir. Dağtaş⁴⁸, artık üniversitelerin bu yeni rolleriyle sermayenin kontrolüne giren, araştırmalarını sanayinin ihtiyaçlarına göre belirleyen, bunlar dışındaki araştırma kaynakları kısılmış, bilimsel araştırmalarını yalnızca uygulamaya yönelik olanlarla ve sadece kâr-zarar bilânçolarına dayalı yürüten şirketler konumuna geldiklerini ifade etmektedir.

Sayılan,⁴⁹ artık üniversitenin ürettiği bilginin piyasaya nasıl bağlanacağı derdinde olduğunu, yani basındaki söylemle “haber değeri taşıyan” ifadesinin yerini yükseköğretimde “ekonomik değer taşıyan” üniversiteler alacağını ifade etmektedir. Bu durum üniversitede öğrenci-öğretim elemanı, üniversite-toplum, öğrenci-öğrenci ilişkilerini zedelemektedir. Bu noktada saldırıyı insan aklına dair değerlendiren Çakır,⁵⁰ bunun toplumların ideolojilerinde bir kırılmaya yol açacağını vurgu-

⁴³ Ali Rıza Erdem, “Yükseköğretimde Yenileşme: Girişimci Yetiştiren ve Bilgi Teknoloji Üreten Üniversite”, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2002, Sayı: 7, s.30.

⁴⁴ TÜSİAD, *Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılması: Temel İlkeler*. TÜSİAD Yayın No:T/2003–10–365, İstanbul 2003, s. 44.

⁴⁵ Oğuz Kılıç ve Özgür İşleyen, “Üniversite ve Muhalefet Üzerine Notlar”, *Refleks Popüler Muhalif Dergi*, 2006, Sayı: 2, s.51.

⁴⁶ Kılıç ve İşleyen, s.52.

⁴⁷ Fuat Ercan, “Orwell’in Dikey Denetleyici Dünyasından Huxley’in Yatay Denetleyici Dünyasına Geçiş Sürecinde Eğitim ve Üniversiteler”, *Refleks Popüler Muhalif Dergi*, 2006, Sayı 2, s.21.

⁴⁸ Erdal Dağtaş, “Türkiye’de Üniversite İlişkileri ve İktidarın Gücü”, *Refleks Popüler Muhalif Dergi*, 2006, Sayı: 2, s.23.

⁴⁹ Fevziye Sayılan, “Teknik Aklın Kısacasında Üniversiteler”, *Refleks Popüler Muhalif Dergi*, 2006, Sayı: 2, s.27.

⁵⁰ Çakır, s.57.

lamaktadır. Bu noktada “üniversite nedir” sorusunu yönelten Güneş ve Demirtaş,⁵¹ üniversiteyi bilim adamlarının işlerini özgürce yaptıkları, bilimsel üstünlüğün hâkim olduğu, toplumdan uzak olmayan, özgür düşüncenin hâkim olduğu, ticari bir kuruluş olmayan, demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla uygulandığı bir yer olarak tanımlamaktadırlar. Bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda Türkiye üniversitelerinde özellikle de vakıf üniversitelerinde durumun pek iç açıcı olmadığı söylenebilir.

Kamuyunda olumlu bir atılım olarak değerlendirilen “Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi” adlı raporda demokratik bir katılımdan ziyade sermayenin yönetime katılmasının amaçlandığı, kamu hizmeti yerine döner sermayeye vurgu yapıldığı ve toplumsal sorumluluğun, piyasaya karşı sorumluluğa indirildiği dile getirilmiştir.^{52 53 54}

Diğer bir konu da üniversitenin ve öğrenim hakkının piyasa değerlerine mahkûm edildiği yönündeki eleştiridir. Her ne kadar da Sağlam,⁵⁵ özel sektörün yükseköğretim alanına girip üniversite kurmasının devletin yükünü hafifleteceğini söylese de, Altıntaş,⁵⁶ sık sık dile getirilen “devletin her alanda geri çekilerek daha çok düzenleyici ve gözetleyici” olacağı yönündeki ifadelerinin özellikle kullanıldığını belirtmektedir. Bunun eğitime yansımaları, eğitimin her alanında özel girişimlerin destekleneceği ve özel sektörün eğitim piyasasındaki payının artırılması şeklinde olacaktır. Bu konudaki tartışmalarda açıkçası YÖK’ün de farklı düşünmediği değerlendirilmektedir.

Vakıf yükseköğretim kurumlarının öğretim üyesi yetiştirme yükümlülüğünden kaçıp, devlet üniversitelerindeki yetişmiş öğretim üyelerini yüksek ücretlerle transfer etme yolunu tercih etmesi bir diğer husustur. Bu konuda devletin yükünü kısmen almaları ya da bu konuda mali katkı sunmaları gerektiği değerlendirilmektedir. Bu kurumlar öğrenci kabul koşulları bakımından da fırsat eşitsizliğine yol açmaktadırlar. Aynı alanda öğrenci kabul eden bir devlet üniversitesi ile vakıf üniversitesi arasında öğrenci kabul koşullarında ciddi puan farklılıkları bulunmaktadır.

⁵¹ Hasan Güneş ve Hasan Demirtaş, “Üçüncü Bin Yılda Üniversiteler ve Toplumsal Kalkınma”, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2002, Sayı:7, s.35.

⁵² Işıklı, s. 4.

⁵³ Seran Temelli, “YÖK ve Yeni Stratejik Plân Üzerine”, *Refleks Popüler Muhalif Dergi*, 2006, Sayı: 2, s. 28.

⁵⁴ İzge Günel, “Demokratik Bir Üniversite: Hayal Etmek Bile Güzel”, *Refleks Popüler Muhalif Dergi*, 2006, Sayı: 2, s. 32.

⁵⁵ Mustafa Sağlam, *Türkiye’de ve Dünya’da Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji Raporu Üzerine Görüşler*, TÜSİAD (Ed.), TÜSİAD No: T/95, 3-175, İstanbul 1995, s.17.

⁵⁶ Mustafa Altıntaş, “AKP Hükümeti ve YÖK/ Rektörler Savaşımı: İlginç Bir Katılımcılık Öyküsü”, *Eğitim, Bilim ve Toplum*, 2003, Cilt: 1, Sayı: 4, s. 66.

4. Sonuç ve Öneriler

Yükseköğretim alanında 1980’li yıllardan başlayan ve halen devam eden bir reform dalgalanması söz konusudur ve bunun sonucunda üniversitenin işlevleri adeta yeniden yapılandırılmaktadır. Bu dalgalanmadan ülkemiz üniversite sistemi de etkilenmekte ve üniversitelerin işlevleri bu anlamda farklılaşmaktadır.⁵⁷ Bu süreç sonucunda üniversiteler birer sertifikasyon merkezi haline getirilmeye çalışılmaktadır. Bu durum “üniversite” sözcüğünün içeriğinin boşaltılmasına neden olabilir.

Üniversite, kamu yararı için bilgi üreten, bilgiyi ileten ve yayan özerk bir öğretim ve araştırma kurumudur. Bu bağlamda üniversitelerin iki temel amacı bulunmaktadır. Birincisi, cinsiyet gözetmeden insanları belli meslekler için eğitmek, ikincisi kısa vadeli yarar gözetmeden bilim ve araştırmayı sürdürmektir. Bunu yaparken de üniversite birçok kişi, siyasî ve politik unsurlar, değişik gruplar ve kurumların özellikle etkin olmak istedikleri için müdahaleye açık bir olabilmektedir. Değişik gruplar açısından üniversitelerin kuruluşları ve yönetim yapıları, toplumun her kesimini yakından ilgilendirmekte ve dikkatle izlenmektedir.

Üniversitelerde yapılan her bir değişimin kendine has politik, akademik ve sosyal yönü vardır. Türk yüksek öğretim kurumu YÖK’le birlikte bir takım değişimler yaşamıştır. Üniversiteler, Yükseköğretim Kanunu ile YÖK’ün merkezi otoritesine bağlanmıştır.⁵⁸ Böylece üniversiteyi siyasi otoritenin denetimine ve egemenliğine sokacak bir kurumsal yapı oluşturulmuştur.⁵⁹ Öyle ki, YÖK, öğretim üyelerini meslektan uzaklaştırmak da dâhil, her türlü yetkiyle donatılmıştır.⁶⁰

Gürüz’e⁶¹ göre YÖK Yasası ile Türk yükseköğretim sistemi Kıta Avrupa’sı modelinden ayrılmış ve modern işletmeler olarak tasarlanmaya başlanmıştır “Girişimci üniversite” anlayışına bağlı olarak, kitle eğitimini sağlamak amacıyla da 1981 yılından sonra vakıf üniversitelerinin sayılarında ciddi artışlar gözlenmiştir. Üniversitelerin ABD’dekine benzer biçimde, “modern işletmecilik teknikleri” ile yönetilmesini, benimseyen bir anlayış gelişmiştir. Vakıf üniversitelerinin kurulması aynı zamanda Türk Yükseköğretim yapısında Amerikan modeline geçilmesinin sonucu olarak değerlendirilmektedir. Vakıf üniversitelerinin kuruluş ve işleyişleri YÖK’ün iznine bağlıdır ancak uygulamalarda farklılıklar görülmektedir. Üniversitelerin geliştirilmesi ve yurt sathına yayılması ilkesinin kar değil hizmet amacı

⁵⁷ Andris Barblan, “A New Vision Of Higher Education In Turkey”, *Sabancı Üniversitesi*, Geneva, 2006, s.6.

⁵⁸ Fatma Gök, “Cumhuriyet Dönemi’nde Eğitim Sistemi ve Üniversiteler”, *İktisat Dergisi*, 1998, Sayı: 383, s.79.

⁵⁹ Şenatalar, s.49.

⁶⁰ Timur, s.339-340.

⁶¹ Gürüz, s.1.

güden vakıf üniversiteleri için de geçerli olduğu değerlendirilmektedir. Öğretim üyesi yetiştirme sorumluluğundan kaçarak devlet üniversitelerindeki yetişmiş öğretim üyelerini yüksek ücretlerle transfer etme yolunu tercih etmektedirler. Bu kurumlar öğrenci kabul koşulları bakımından da fırsat eşitsizliğine yol açmaktadırlar. Vakıf üniversiteleri öğrencilerinden yüksek oranda ücret almakta ve cari ödeneklerinin % 45'ini devlet bütçesinden karşılamaktadırlar. Bu durum devlet üniversitelerine ayrılan düşük oranda ödeneğin önemli bir kısmının söz konusu kurumlara aktarılması anlamına gelmektedir. Bu durum sistem içerisinde bir fırsat eşitsizliğine neden olmaktadır. Buradan hareketle şu öneriler getirilebilir:

- Vakıf üniversitelerinin kuruluşları kontrollü yapılmalıdır. Bu kapsamda yurt geneline yaygınlaştırılmasına ilişkin gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Vakıf üniversiteleri akademik personel ihtiyacını devlet üniversitelerinden karşılamak yerine, kendi akademik personelini yetiştirecek sistemi kurmaları yönünde düzenleme yapılmalıdır.
- Öğrenci kabul koşulları bakımından vakıf üniversiteleri ile devlet üniversiteleri arasında fark olmamalıdır.
- Vakıf üniversiteleri öğrenciden ücret aldıkları için cari ödeneklerini kendilerinin karşılaması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adem, Mahmut, *Eğitim Plânlaması*, Şafak Matbaacılık, Ankara 1997.
- Altıntaş, Mustafa, “Yeni Üniversiteler Açılmalı mı?” Altıntaş, M., Hatipoğlu, T., (Ed.),
Üniversite Yazıları (Cumhuriyetin 75. Yılına Armağan), Tüm Öğretim Üyeleri Derneği Yayını, Ankara 1998.
- Altıntaş, Mustafa, “AKP Hükümeti ve YÖK/ Rektörler Savaşımı: İlginç Bir Katılımcılık Öyküsü”, *Eğitim, Bilim ve Toplum*, Cilt 1, Sayı 4, Ankara 2003.
- Barblan, Andris, “A New Vision Of Higher Education In Turkey”, Sabancı Üniversitesi, Geneva 2006.
- Çakır, Umut, “Bir Kimliksizleştirme ya da Kimlik Arayışı Hikâyesi Üniversiteler”, *Gelenek*, Sayı: 95, 2007.
- Dağtaş, Erdal, “Türkiye’de Üniversite İlişkileri ve İktidarın Gücü”, *Refleks Popüler Muhalif Dergi*, Sayı:2, Ankara 2006.
- DPT. *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı. Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, (DPT: 2534- ÖİK: 550), Ankara 2000.
- Ercan, Fuat, “Orwell’in Dikey Denetleyici Dünyasından Huxley’in Yatay Denetleyici Dünyasına Geçiş Sürecinde Eğitim ve Üniversiteler”, *Refleks Popüler Muhalif Dergi*, Sayı: 2, Ankara 2006.
- Erdem, Ali Rıza, “Türkiye’de Yükseköğretim ve Değişimi”, *Üniversite ve Toplum*, Cilt.4, Sayı 2, Ankara 2004.
- Erdem, Ali Rıza, “Yükseköğretimde Yenileşme: Girişimci Yetiştiren ve Bilgi Teknoloji Üreten Üniversite”, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Sayı 7, Ankara 2002.
- Eşme, İsa, “Üniversitelerimiz Cumhuriyetin Aydınlanma Temelidir”, *Öğretmen Dünyası*, Sayı 323, Yıl 27, Ankara 2006.
- Gappa M. Judith, Austen Ann E. ve Trice Andere G., *Rethinking Academic Work And Workplaces*, Jossey-Bass Inc., The United States. 2005.
- Goodman, Alissa, “Higher Education In The 21st Century Global Change and National Response”, Altbach, P.,/Peterson, P. M.,(Ed. By) *Boston Institute of International Education and Council on International Exchange of Scholars. Research Report*, No 29, s.1–12. 1999.

- Gök, Fatma, “Cumhuriyet Dönemi’nde Eğitim Sistemi ve Üniversiteler”, *İktisat Dergisi*, Sayı 383, İstanbul 1998.
- Günel, İzge, “Demokratik Bir Üniversite: Hayal Etmek Bile Güzel”, *Refleks Popüler Muhalif Dergi*, Sayı 2, Ankara 2006.
- Güneş, Hasan & Demirtaş, Hasan, “Üçüncü Bin Yılda Üniversiteler ve Toplumsal Kalkınma”, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Sayı. 7, Ankara 2002.
- Gürüz, Kemal, *Türkiye’de ve Dünya’da Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji Raporu Üzerine Görüşler*, TÜSİAD Yayınları No: T/95, 3-175, 1995.
- Gürüz, Kemal, “Yükseköğretimde Bilim ve Eğitim”, TÜBA Bilimsel ve Toplumsal Serisi:2 2002.
- Gürüz, Kemal, *Dünyada ve Türkiye’de Yükseköğretim Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*, ÖSYM Yayınları, Ankara 2001.
- Gürüz, Kemal, Erdoğan Şuhubi, Celal Şengör, Kazım Türker ve Ersin Yurtsever, “Türkiye’de ve Dünya’da Yükseköğretim”, *Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD Yayınları No: T/94, İstanbul. 1994.
- Hatipoğlu M. Tahir, “Vakıf Üniversiteleri”, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Sayı 7, Ankara 2002.
- Hatipoğlu M. Tahir, “Yükseköğretim Kurulu Nedir?”, *Abece Eğitim ve Ekin Dergisi*, Sayı 168, Ankara 2000.
- Hesapçioğlu, Muhsin, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Eğitim Plânlaması Çalışmaları: Bir Değerlendirme”, Hesapçioğlu, M., Durmuş, A., (Ed.), *Türkiye’de Eğitim Bilimleri: Bir Bilanço Denemesi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006.
- Hesapçioğlu, Muhsin, “Türkiye’de 1980 Sonrası Eğitim Sektöründe Plânlama Çalışmaları”, *Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 5, İstanbul 1993.
- Hesapçioğlu, Muhsin, *Türkiye’de Makro Düzeyde İnsan Kaynakları Plânlaması*, Anı Yayıncılık, Ankara 2001.
- Hirsch Ernst Eduard, *Dünya Üniversiteleri ve Türkiye’de Üniversitelerin Gelişmesi*, Ankara Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1950.
- Işıklı, Alpaslan, “Üniversitelerin Özelleştirilmesi Bilimin Metalaştırılmasıdır”, *Öğretmen Dünyası*, Yıl 27, Sayı 320, Ankara 2006.

- Işıklı, Alpaslan, “Neoliberal Bir Saldırı”, *Evensel Kültür Dergisi*, Sayı:123, İstanbul 2002.
- Kılıç, Oğuz ve İşleyen, Özgür, “Üniversite ve Muhalefet Üzerine Notlar”, *Refleks Popüler Muhalif Dergi*, Sayı 2, Ankara 2006.
- Lobardi V. John., Craig Diana., Capaldi D. Elizabeth., S. David, “University Organisation, Governance and Competitiveness”, The United States of America: An Annual Report. The Lombardi Program on Measuring University Performance, Doctoral Thesis. 2002.
- Mutlu, Latif, *Yükseköğretimin Finansmanı: Yasal Düzenleme İçin Öneriler*, TÜSİAD Yayın No T/2000-10-287, İstanbul. 2000.
- Ortaş, İbrahim, “Üniversite Özerkliği Nedir?”, *Üniversite ve Toplum Dergisi*, Cilt: 4, Sayı:1, 2004 www.universite-toplum.org 03.03.2004 tarihinde alınmıştır.
- Oymak, Rıfat.ve Bozanoğlu, Nesimi, “Emperyalizm- Türkiye 12 Eylül Darbesi “24 Ocak Kararları” ve YÖK”, *Eğitim ve Yaşam*, Yıl 1, Sayı 4, Ankara 1996.
- Özaslan,İsmail., Esfender Korkmaz., Ömer Faruk Batirel ve Mustafa E. Erkal, *Yükseköğretim Kurumlarının Bölgearası Gelişme Farklılıkları Açısından Önemi ve İşlevleri*, İstanbul Ticaret Odası Yayını, No:1998-19. İstanbul 1998.
- Russell, Bertrand, *Eğitim Üzerine*. (Çev.Nail Bezel), Say Yayınları. İstanbul 2001.
- Sağlam, Mustafa, *Türkiye’de ve Dünya’da Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji Raporu Üzerine Görüşler*, TÜSİAD No: T/95, 3-175, İstanbul 1995.
- Sayılan, Fevziye, “Teknik Aklın Kısacasında Üniversiteler”, *Refleks Popüler Muhalif Dergi*, Sayı 2, Ankara 2006.
- Şenatalar, Burhan, “Yükseköğretimde 12 Eylül Düzeni Sürüyor”, *İktisat Dergisi*, Sayı: 42, İstanbul 1993.
- Tekeli, İlhan, “Dünya’da ve Türkiye’de Üniversite Üzerinde Konuşmanın Değişik Yolları”, *Toplum ve Bilim Dergisi*, Sayı:97, İstanbul 2003.
- Temelli, Seran, “YÖK ve Yeni Stratejik Plân Üzerine”, *Refleks Popüler Muhalif Dergi*, Sayı 2, Ankara 2006.
- Timur, Taner, *Toplumsal Değişme ve Üniversiteler*, İmge Kitabevi. Ankara 2000.
- Türel, Oktay, “Türkiye’de Yükseköğretimin (Yeniden) Kurumsallaşması Üzerine Düşünceler”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt: XXVIII, Sayı:242, Ankara 2004.

TÜSİAD. *Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılması: Temel İlkeler*. TÜSİAD Yayın No: T/2003–10–365, İstanbul 2003.

UNESCO. National Conference on The Future of Higher Education Policy, 2006, www.fehps.ne.edu.au/x/anher/public/13.06.2006 .

UNESCO-IAU. The Feasibility and Desirability of an International Instrumentation Academic Freedom and University Autonomy, Analysis, (Ed.)J.Thorens). 1998

<http://www.unesco.org/iau/tfaf> 29.11.2002.

YÖK. Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, Ankara 2007.